

hunyt kiváló svéd orvostörténész is a XVIII. és a XIX. sz. fogorvostörténelmét tárgyaló monográfiáiban, akinek a szerző nemcsak szemléletét vette át, hanem — sűrűn hivatkozva rá — kutató munkával gyűjtött sok adatát is.

A 18. sz.-ban kialakuló fogászat történelmét leszűkíti. Egyrészt csak a francia, az angol (angliai) és a német fogászat kezdetéről ír, másrészt nemzetenként egy-egy szakmai kiválóság működését és eredményeit helyezi előtérbe. 1699-ben francia királyi edictum hivatalosan megteremtette és képesítéshez kötötte a fogorvosi foglalkozást. Ezt az eseményt a fogorvostörténelem a szakmai önállósodás fontos határkövének tartja. *Hoffmann-Axthelm* ezt a prioritást kétségbe vonja, mert egy 1685-ben Berlinben kiadott államrendelet is már vizsgálóhoz köti a fogászat gyakorlását.

Az önállósodott fogászat történetének tárgyalását a fogpótlásokkal kezdi. Külön tárgyalja a lemezes protéziseket és anyagaikat, a korona- és hídpótlásokat és az abturatorokat.

A konzerváló fogászat történetét a tömőanyagok, az eszközök és a kavitásalakítás és a gyökérkezelés történetére bontja.

A fogorvosi sebészet történetét a műszerek alakulására a fájdalommegelőzés, -csillapítás módszereire és a sebészi eljárások fejlődésére tagolja.

„Kutatás és tanok” a címe a könyv zárófejezetének, amelyben csak a fogászati anatómia (szövettan) fejlődésével, a fogorvosképzéssel és a karieszkutatással foglalkozik.

*Hoffmann-Axthelm* egyetemes fogorvostörténelme elsősorban a német, az angolszász és francia fogászat eseményeire, személyeire épül és így evvel magyarázható, hogy a magyar fogászat történelmével igen keveset (és sajnos pontatlanul) foglalkozik; *Carabelli, Plenk, Turnovszky, Árkövy, Iszlai, Zsigmondy A.* és *Károlyi* nevei szerepelnek csak a műben.

A mű erőssége az egyes fejezetek után közölt bőséges, bár igen subjectiven kiválasztott irodalom és gondosan összeállított névmutató (születési—halálozási évszámokkal).

Az igen szép kiállítású könyvben 466 ábra van; jó részük ismert-közismert, azonban van közöttük számos, első ízben közölt érdekes kép is.

A fogászat története és az egy-egy gondolat-módszer-eljárás fejlődése után érdeklődő igen jó forrásművet lelhet *Hoffmann-Axthelm* művében, amelyet valószínűleg még javított-bővített kiadások fognak követni.

*Huszár György*

*Lexikon der Antike.* Hrsg. Irmscher, Johannes. Leipzig, VEB Bibliographisches Institut, 1971. 607 S., 40 Karten

A fenti lexikon elsősorban a görög—latin kultúrában járatlan, de iránta érdeklődést tanúsító olvasó kezébe ad könnyen kezelhető, igen sok hasznos ismeretet röviden közvetítő kézikönyvet. Már terjedelménél fogva sem törekedhetett volna teljességre; és éppen a lexikon kis terjedelme az egyik oka, hogy nem tudott megfelelni a kitűzött óriási célnak: érdemben és arányokban bemutatni az ókor továbbélését és továbbhatását jelenkorunkig. A kézikönyv kiadói — a néhány soros előszóból és címszavakból tudjuk — egyik legfontosabb céljuknak

tartották, hogy „feleletet adjanak a lexikonnal azokra a kérdésekre, amelyeket a modern technika és természettudomány tesz fel a történelemnek”. Valóban így is történt: kevés hasonló jellegű lexikon ismerteti ilyen részletességgel pl. az ókori bányászatot vagy mechanikát. Érdeme a lexikonnak könnyen kezelhetősége mellett, hogy a legfontosabb szerzőknél megadja a rájuk vonatkozó forrásirodalmat; méreteihez képest elég sok szöveg közti ábrát találunk benne, a végén pedig — témakörök szerint — rövid bibliográfiát.

A lexikon legfőbb hibája viszont nagyfokú aránytalansága. Nyilvánvaló, hogy nem a sorok száma, hanem a benne foglaltak nívója lehet csak értékmérő, manapság azonban, főképp a laikus számára az is értékmérő lehet, hogy egy-egy címszó mekkora terjedelmet kapott. Erre vonatkozóan csak két példa: Catullusról csak 11 sorral találunk többet a lexikonban, mint Konrad Celtisről; Apuleiusszal és Ulrich von Huttenel azonos terjedelemben foglalkozik.

A lexikonban nem csupán a klasszikus ókorról és a vele érintkező kultúrákról, hanem a keresztény középkorról, az újkorról, sőt a legújabb korról és képviselőiről is találunk címszavakat. Ez a tény még elfogadható is volna — az antikvitással valóban minden összefügg —, de hogyan felelhet meg egy 607 oldalas lexikon ilyen hatalmas feladatnak? Jelen esetben úgy „felelt meg”, hogy szerkesztői gondosan kiválogatták az európai kultúrkincsből — egy-két más nemzetiségű szerzőn kívül — a német kultúra nagyjait. Csak néhány példa (hasonlóakat sokáig sorolhatnánk): a német humanizmus valamennyi nagy alakjának (Celtis, Reuchlin, Pirckheimer, Hutten, Peutinger stb.) külön címszót szentelt a lexikon, viszont hiába keressük benne Marsilio Ficinót (még a neoplatonizmus címszóban sem szerepel), P. P. Vergeriót, Pico della Mirandolát, vagy pl. az osztrák Cuspinianust — a magyarokról nem is beszélve.

Talán az eddigiekből is látható, mi a véleményünk erről a lexikonról — címéül jobban illenék a következő: *Deutsches Lexikon der Antike*.

Quid plura? — Mindent összevetve, úgy érezzük, hogy a jelen szerény vállalkozás esetében a kevesebb többet jelentett volna. Az anyag átgondoltabb és korszerűbb feldolgozása pedig arra is módot adott volna, hogy olyan szerzők ée fogalmak (pl. Tüianai Apollóniosz, Julia Mamaea, areté, oikumené stb.) is beles kerüljenek, amelyeket a laikus olvasó legelső sorban egy *Lexikon der Antik*-kézikönyvben keres.

T. Pajorin Klára

*Medawar, Peter B.*: The Hope of Progress. London, Methuen and Co Ltd, 1972. 133 pp.

Az esszéket szerzője az a Peter Brian Medawar, aki 1960-ban F. M. Burnettel együtt az orvosi Nobel-díjat kapta a szövetimmunitás terén kifejtett munkásságáért. Az angol tudós esszé- és tanulmányíróként ismert, leginkább *The Future of Man*, *The Art of the Soluble* és *Induction and Intuition in Scientific Thought* c. kötetéről.

Jelen kötetének tanulmányai, előadásai, vitairatai nemcsak tudósoknak, hanem minden érdeklődőnek szólnak — mindenkinek, akit érdekel a tudományok története, a tudományok hatása a társadalomra. Az írásk szelleme, a tudós sok-